

28 augustus 2017

Het begin van de christelijke armenzorg (1): Johannes Chrysostomus Turkije, vierde eeuw

Johannes Chrysostomus (345-407) heeft op dit muurschilderij een bijbel in zijn hand. Hij was één van de eerste christenen in het Romeinse Rijk die opkwamen voor de armen en een nieuwe, christelijke moraal inbracht.

In het Romeinse Rijk hadden mensen een blinde vlek voor armoede, arme mensen hoorden er niet bij. Met aalmoezen zou je die criminele bedelaars alleen maar belonen voor hun luiheid. Het principe van wederkerigheid stond hoog aangeschreven: giften waren voor mensen van eigen stand, want die konden tenminste iets terug doen. De rijken deelden af en toe wel graan uit, maar aan alle burgers, niet speciaal aan weduwen, werklozen, bedelaars, vluchtelingen, gevangenen, invaliden en zieken.

Met de opkomst van het christendom ontstond een heel andere visie op armoede. Chrysostomus had een opleiding gevolgd in de retorica (welsprekendheid) en hield als priester, en later als aartsbisschop, vele preken voor het volk waarin hij aanspoorde tot liefdadigheid. Ook richtte hij een reeks ziekenhuizen op waarin de armen verpleegd en verzorgd konden worden.

In zijn preken schilderde hij rijkdom zelfs af als een obstakel voor het geloof. Hij citeerde Jezus, die zei dat het makkelijker is voor een kameel om door het oog van een naald te

kruipten dan voor een rijke om de hemelpoort binnen te gaan. En leefde ook Hij niet in armoede? Fel verwierp hij mooie kleding, overvloedig versierde huizen, make-up en sieraden, en hij deed niet mee met de feestjes van zijn kerkelijke collega's. Bij het gewone volk was Chrysostomus populair, maar rijke christenen namen zijn prediken en gedrag niet in dank af. Tot twee keer toe werd hij verbannen uit de kerk en vluchtte hij naar de woestijn. Het harde leven daar was hij wel gewend, want hij had er, als één van de woestijnvaders, een aantal jaren vrijwillig geleefd. Maar de tweede keer van zijn verbanning, in 407, stierf hij al op de tocht erheen.

Een leven in armoede bracht volgens Chrysostomus veel deugden met zich mee, zoals geduld, dankbaarheid en nederigheid. Toch ging het hem uiteindelijk niet om armoede of rijkdom op zich, maar om de attitude die je daarbij hebt: in navolging van de Griekse Stoïci stelde hij de houding van de ziel centraal. Ook de rijken konden de deugden verwerven die Plato en Aristoteles al aanprezen, al was het voor hen dan moeilijker.

De rijken konden geestelijke rijkdom bereiken met name door liefdadigheid. Chrysostomus voerde de regels voor armenzorg van het jodendom opnieuw in. Die hielden in dat liefdadigheid anoniem moest gebeuren: de gever moest onbekend blijven. Ook mocht de gever geen onderscheid maken: of iemand gelovig was, of burger van de stad of het Romeinse Rijk was, deed er niet toe. En het geven moest zonder nader onderzoek te doen naar de situatie: het feit dat de arme iets vroeg, was voldoende reden om een aalmoes te geven. Zo behield die menselijke waardigheid (zie het stukje in deze serie over het jodendom). Chrysostomus haalde bijbelteksten aan waarin staat dat geven aan de arme hetzelfde is als geven aan Christus. Niemand mocht daarom beoordeeld en overgeslagen worden. Stel, zei hij, dat God ook in jouw leven zou gaan spitten, dan kwam je de hemel vast niet binnen.

Zo combineerde Chrysostomus elementen uit het jodendom, de Griekse filosofie en het christendom en smeedde hij een christelijke moraal over armoede en rijkdom. Deze moraal zou duizenden jaren geldingskracht houden in de Europese cultuur.

Afbeelding

Chrysostomus. Muurschildering 9de eeuw, in bezit van Nationaal Museum Warschau (vrij van auteursrechten):

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Autor_nieznany,_%C5%9Aw._Jan_Z%C5%82oty_\(Chryzostom\).Malowid%C5%82o_%C5%9Bcienne.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Autor_nieznany,_%C5%9Aw._Jan_Z%C5%82oty_(Chryzostom).Malowid%C5%82o_%C5%9Bcienne.jpg)

Bron

Mayer, Wendy (2009): 'John Chrysostom on poverty'. In: Allen, Pauline; Neil, Bronwen; Mayer, Wendy: *Preaching Poverty in Late Antiquity*. Evangelische Verlaganstalt GmbH, Leipzig